

VIII.

A Sztraczenai völgy s a Dobsinai jégbarlang.

(Dr. Pelech E. Jánostól.)

Gömör-megye természeti szépségeinek úgy nagyszerűsége, mint kitűnő változatossága által van jellemezve; éghajlat- és földtani viszonyaival párhuzamban míg déli részén jól tenyész a szőlő, kitűnő dohány, finom dinnye terem s búzája a bánátival versenyez: addig éjszaki részének legmagasb pontjain csak a törpefenyő, meg a „Holák“*) sivár moh- és zuzmója teng; míg a Tornallya s Putnok között elterülő sík már az Alföld rónájának szelíd lehevel érint s a puszták pásztor-költészetére emlékeztet: addig éjszaki részén Dobsinától fölfelé s a Garam-völgy mentében, Svajcznak vadregényes, komoly tájképein merenghetünk; ha a szelíd Sajó-völgy, Csetnek s Jolsva völgye tájképi változatos szépségeikkel, a tornallyai „Melegvíz“ (tengerszem) érdekességével, az Aggteleki cseppkőbarlang világhírű csodaszépségével mind-megannyi kincsei Gömörnek: akkor a sokszor magasztalt regényes Sztraczenai völgy, de még inkább a csodás természetjáték, a Dobsinai jégbarlang, e kincstárnak nem értéktelenebb gyöngyszemeit képezik.

A Sztraczenai völgy és a jégbarlang állandó benyomást tesz arra, ki azt látta, minden pontja annyira érdekes, hogy bármely oldalról tekintve, érdemes a megfigyelésre; képben adva is vonzó, ha a rajz hű. Ezt célomúl tűztem. Jöjjön velem a t. olvasó, végig vezetem a Sztraczenai völgyön, kijelölöm érdekesebb pontjait s leszállunk

*) „HOLA“, tótul annyi mint havas.

a jégbarlang csodás tömkelegébe, megfigyeljük minden érdekességeivel, s engedje meg, hogy ez egyszer — ha orvos is — ne Aesculap, de az ép természet papja lehessenek.

A Sztraczenai völgy vagy Nagy szoros (Grosse Eng) Dobsinától éjszaknyugati irányban, mintegy $1\frac{1}{2}$ —2 órai távolban fekszik az éjszaki szélesség $48^{\circ} 51'$ s a keleti hosszúság $37^{\circ} 55'$ — $38^{\circ} 3'$ között.

Ha az utas Dobsinától a „Rózsa“-vendéglő mellett a Hosszúhegy (Langenberg) felé veszi útját, cseplyés, bokros, szántóföldekkel s virányos hegyi rétekekkel változó hegyoldalon emelkedik föl, trias- és kőszénkorszaki homokkővel és palákkal találkozik, így gabróval változó palarétegekkel, e hegyoldalban láthatja a világhírű Zemberg kékleny- és álny-bányákat közel a szekérút mellett balra, melyek évenként átlag 2000 vámmázsa kéklenyérczet (kékleny és álny) termelnek, jobbra nagyszerű vasbányákat mellőz el. Felérve a Hosszúhegy tetejére — 1000 méter — a Kereszt-hez gyönyörű kilátás lép meg. Lábunk alatt keskeny völgyében Dobsina városa terül el, dél felé a kitűnő alakú Rhadzi m. hegy meg a Rozsnyó felé mindinkább ellapuló hegységek a távlatnak halványuló kékjébe játszva, mindig bizonytalanabb körvonalakkal olvadnak össze a láthatár meleg viola-színével; éjszakknak svajci tájkép nyílik, lábaink alatt középszeles völgy terül, a Göllnicz völgye, szemben velünk a völgy oldalát meredek lejtőzetében szálas fenyves nőtte be, itt-ott bizarr szürke mészsírtjei merészen emelkednek égnek, a hegytalpához kristályvizű tó simúl, méltóságos mozdulatlanságában egy hullám sem rendül meg tükörén, melyben a meredek oldal százados fenyői meleg zöldjükkal verődnek vissza gyönyörű tükörképben; a sírtcek között a Gerava válik ki; — itt van a Palzmann-féle vas-

gyár,*) füstjében ezer sziporkázó tűzszikra vegyül, — a völgyet szeszélyes kanyargással szeli végig a Göllnicz vize mint egy ezüst szalag, benne a halak legszebbike, a pisztráng, bőven tenyész, — fölfelé a festői fekvésű két kis falu, István- és Imrichfalva, meg a dobsinai vaskohó fekszik.

A Keresztnél az út egyenesen le a völgynek, a Palzmann-gyárhoz s bal felé Sztraczenának vezet, az utóbbit választjuk.

Fenyves erdő között haladunk, nem sokára egy keskeny völgyecskebe — inkább szurdoknak volna mondható — érünk, oly szűk, hogy csak a szekérút s tövében egy 3—4 méter széles patakcsa fér el, oldalait jobb felől a Kő-hegység (Stein) meredek dűllője, bal felől a Bundás-hegység (Pelz) déli oldala sűrű fenyvesével képezi.

Mindjárt a völgyecske kezdetén az út mellett néhány tölcseásterű 10—20 méter haránt-átmérőjű bemélyedést látunk a földbe, Krenner ezeket dolinák-nak nevezi,*) noha nem épen találóan; „dolina“ tót szó s völgyet jelent, helyesebb ezeket Hunfalvy szerint töbröknek mondani. — Ily töbrök mindenütt előfordúlnak, hol a mészkőzetben a beszivárgó szénsavtartalmú**) víz a mészkövet feloldja, ürt alkot, — az üröket fedő földréteg néha annyira elvékonyul, hogy beszakad s így töbrök képződnek; sok ily töbrő van a Sztraczena körüli hegyekben, a jégbarlang közelében több helyütt, Gömörben főleg az Aggteleki barlang körül tömérdek ily töbrő létezik, ott a nép „Ravaszlyuk“-nak mondja.

Völgyecsánk kedves méla hely, csendjét csak a kis patak vidám csevegése zavarja; de im, mintha csörgése hallkabb lennel valóban úgy van, — vize is megapadt,

†) A mostoha iparviszonyok következtében munkáját beszüntette.

Szerk.

*) „A dobsinai jégbarlang.“ A m. k. természettudományi társulat megbízásából megvizsgálta s leírta Dr. Krenner József Sándor. Budapest 1874.

**) A szénsav a föld növényzet-takarójából származik.

hova tovább annál inkább apad, fogy-fogy, míg végre csak száraz medre marad; — a patacska eltűnt — elveszett; a föld nyelte el, — majd újból lejjebb napfényre jő lassanként s a Göllnicz vizébe siet, máskor örökre eltűnt. E patacska neve „Florenseufen“ (Verloren-seufen), a patak után az egész völgyecske neve is az, vagy másként Árok-nak (Graben) is mondják; az egész Sztraczenai völgy is az elveszett, eltűnt (tótul straceny = elveszett) csermelytől nyerte nevét.

Hasonló eltűnő s újra felszínre kerülő patak van a Jánosmagasa (Hanneshöh) nevű hegységben is, Dobsina határában. Kis időig haladva még, a Göllnicz-völgybe érünk, mely a benyilástól le- és felfelé terül, felfelé terjedő része a Sztraczenai völgy.

Jellemezve van kelet-nyugati iránya, gyakori merész kanyarulatai, keskenysége, helyenkénti hirtelen kiszélesedése, festői sziklacsoportozatai által, úgyszintén fenyves meredek hegyoldalai, kristálytisza folyója, szép s költséges szekerútja által, mely a Göllnicz vizét sokszor áthidalja; alkotó elemeinek változatos összejátszása festői módosulataival egységes gyönyörű összhangban — az egész völgynek komoly vadregényes jelleget kölcsönöz.

A völgy kezdetén mindjárt az Árok benyilásánál van a kis falu Sztraczena, rendetlenül szétszórt, jobbadán fából épült 57 házból áll, lakosai mind tótok, katolikusok, vasgyári és bánya-munkával foglalkoznak. Itt van Coburg Ágoston herczeg jeles vasgyára, mely évenként átlag 100.000 vámmázsa nyers vasat termel, midőn 100-nál több munkásnak ad állandó foglalkozást, 250.000 mázsa vasérczet használ föl s egy millió köbláb faszenet emészt meg. — A gyárat csinos tisztalakok környezik. A falut elhagyva, már előttünk van a völgy jelegzetes sajátsságaival, mindjárt elől bal felé a Göllnicz jobb partján emelkedik

Jánosmagasa fenyves hegyoldalával, jobbról — a víz balpartján a *M a c s k á s h e g y* (*Mačkov Vrch* *).

Az utas, ki e völgyön halad, legyen bár a rideg kétszerkettő embere, hideg számító, legyen a nyers gyákorlat hőse, ki az életet csak kézzelfoghatóságában szereti ismerni, ki arról harmatot s költészetet durván lőtörölt, legyen bár mily ellensége a hiábavaló ábrándnak, a költészetnek: a természet szépségeinek varázshatalma alatt, akarata ellen is fölfogva a benyomásokat, költői hangulatba jő, majd meg a természet óriási ereje s nagyszerűsége mellett önérzete a kislelkűségig eltörpül, csekélységének, parányiségének érzete szállja meg, s öntudatlanul is érzi Shakespeare-rel:

... mik a legyek
A pajkos gyermekeknek, az vagyunk
Az isteneknek mink; mulatkozásból
Öldösnek el bennünket.

A völgy többnyire oly szűk, hogy benne csak egy jó karban tartott szekérút, meg a 8—12 méter széles Göllnicz vize fér meg, az út, mely a hegyoldal majd jobb — majd bal ereszkedőjén vezet tova, a kanyargó folyót csak a Sztraczenai völgyben 13 majd kő-majd fahiddal öleli át. — A Göllnicz vize a Királyhegy keleti oldalán, Telgárt falutól éjszakknak ered és Margitfalvánál a Hernádba szakad. A völgy helyenként hirtelen kiszélesedik, pázsit s ezer virággal hintett térre tágul ki, majd újra megszűkül s fenyőfedte két oldala majdnem összeér. — A sűrű szálas fenyves mily pompás összhangban van a magas sziklaormokkal! Komoly, csendes, mozdulatlan mint a sziklaóriás, némán s méltósággal sorakozik sudar sudar mellé, mint egy lándzsás csapat, néma csendjét csak egy-egy madár csevegése, meg a völgyben zúgó patak egyhangú moraja zavarja, tövét puha moh-ágy takarja, s üde zöldjével ezer hegyi virág képez festői tarka szőnyeget; a lég végtelen tiszta, átlátszó s a fenyves balzsam illatával van tele, oly üdítő, oly kellemes, nem győzünk eleget beszívni.

Egy tekintet — s egészen új kép tárul elénk; a fenyőfedte oldalt kopár, egyhangú szürke szirthalmaz váltja fel, vad ormok daczosan merednek ég felé, körökörül zig-zugos szagztatott szirtgerinczek, merészen kiülő

*) A tót c = cs.

éles csúcsaikkal, — majd óriás függönykép leereszkedő sima sziklafal, itt egy hegyes gúla-alak, amott egy szirtszobor, közbe összehányt kötörmelék mely minden perczben leomlással fenyeget, a keskeny sziklapárkányba egy-egy szálas fenyő fogódzik, kanyargó gyökere mint szürke kígyó látszik ki itt-ott a mohfedte silány talajból, tűs ágaival, hegyes csúcsával élesen metsződik az ég kékjébe; a szirt-erkélyekről kicsúszott mohtelep ágbogas gyökereivel s kúszó növénytakarójával festői rojtokban fűtyög le.

Ha nem tudnók, hogy Kirchner rajzónjának híres „Spaziergang“-jához Schiller magasröptű phantasiája adta a modellt, azt hinnők, eredetijét e szirtek közt találta.

Minden kanyarulatnál új kép, csak a kristály vizű folyó van ott mindenütt, a hosszú szoros völgy telve van azon syreni hanggal, mit moraja, zúgása, subogása okoz. Most hirtelen meredek riasztja meg, össze-vissza hányt szikladarabokon rohan le, majd két oldalt benyúló szirtfalak állják útját, annál nagyobb zajjal zuhog át rajtuk, moszatos zöld falaikat merészen csapkodja, nyalja, falja, habjai ezer finom cseppé porladnak rajta szét a szivárványszínen játszanak a nap sugárral, itt sugaras nyalábokban szökellnek szerteszt, majd átlátszó ívvé terülve, mint egy üveglemez omlanak le; vad örvényben kavarg most hirtelen, majd csendesül moraja, hatalmas tombolását, habzó zuhogását méla halk susogássá változtatja, midőn finom homokfölte síkon terül ki, vagy egy simára nyalt sziklatáblán átlátszó zománcczázá simúl; itt mozdulatlan, méltóságos mélységgé gyűlik meg s hallgatag tanúi, a zord szürke ormok s komoly mozdulatlan fenyvesek néznek tükrebe. Amott az élet mozgalmas pezsgése, emitt a csendes halotti nyugalom egymással varázsszerű összhangban

egyesül. — Egy-egy üde zöld pázsittal borított hegyi rét, rajta virgoncz juhok legelnek; a „Téli rege“ Perditája, vagy Dorcas és Mopsa nem őrizték nyájukat szebb helyen. Ily helyen egy kis merengés megbocsátható. A természet csodaszerű szépsége, ezernyi bája a beteg kedélyt is fölvidítja itt, sőt az angol „spleenje“ vagy a német „Weltschmerzje“, vagy a csalódás-okozta meghasonlás a sorssal s csüggedés, mely Heine éles gúnyjában

„Ist etwa
Unser Herr nicht ganz allmächtig?
Oder treibt er selbst den Unfug?
Ach das wäre niederträchtig!“

mered felénk, mindég gyógybalzsamot talál a természet ily szépségeinek varázsszerű hatalmában; bajunkat feledni kezdjük, kibékülünk a sorssal, a bú szárnyakat kap, az élet újra rózsaszínben ragyog, noha nem is leszünk oly optimisták mint Fourier a socialista, ki azt hitte, hogy a jólét és bőség miatt az emberek egykor 144 évesek, 8 láb magasak s 4 mázsa súlyuk lesznek, s a tenger narancslévé válik.

De térjünk utunkra; Stracena helység temetője mellett közel a Macskáshegy oldalába völgyszerű hasadék, sziklafalak-alkotta szurdok nyílik, ez a S ó l y o m h a s a d é k (Falkengrepp). Alig haladunk bele pár száz lépésnyire, fogva vagyunk, szoros körben sorakoznak jobbról balról a meredek sziklafalak, méltóságos gúlák, rovátkos tornyok, felszökkenő sziklacsúcsok, mintha az ég boltjába fúródnának be, amott mozdulatlan kőfolyam, összehordott kőgörgöttegek, csak egy lökés kell, s tombolva csörtetve omolnának a mélységbe, itt-ott egy-egy csoport fenyő fedi a sziklás hegyoldalt; ha e kővilágban a meredek, összevisszahányt omladék között felfelé kígyózó keskeny ösvényen mintegy fél óráig haladunk, virágos hegyi rétre, egy tág fennsíkra érünk, itt a kilátás szépségeiben gyönyörködve, pihenünk egy kissé, s utunkat tovább fölfelé

folytatjuk, ösvényünk a Hollókő-höz (Rabenstein) vezet 1158 méter a tenger felett. — Ismeretes pont ez szép kilátásáról a szomszédos bérczetekre, messze Szepesbe és a hatalmas Tatra-hegycsoportra, mely felséges gúla-alakzataival, hófedte tetőivel, meleg ibolyaszínben megható képet ad, de még inkább a közelében, kissé feljebb fekvő Időszaki vagy Sztraczenai forrás-ról. Forrás ez, melynek bugyogása időnként megszakad, s újból beáll. A forrás helyén egy mészkő-törmelékkel megrakott teknő alakú gödröt látunk, melynek mélysége 60 centiméter, szélessége 50 centiméter, ez a forrás szája, lefelé hosszú mederré nyúlik, majd széles ürré tágul; — a forrás szájától kifelé folyó víz medre terül el, szintén mészkő-törmelékkel fedve; a forrás üre s medre száraz, de csakhamar az ür kőtörmeléke közt tiszta víz kezd előszivárogni, — növekszik, míg pár percz múlva teljes tömegben nagy robajjal bugyog föl a mélyből s fut le kiszáradt medrében, hogy rendesen egy és fél órai folyás után megszűnjék s a jelenet 2—3 óra múlva újból kezdődjék; száraz évszakban a szünet hosszabb, néha 2—3 napban egyszer ömlik ki, míg a kifolyó víz mennyisége s a folyás tartama majd mindég ugyanaz.

E tünemény bizonyára a szivornya higmoztani törvényében találja magyarázatát. Kell ugyanis a hegy gyomrában lenni egy tágabb ürnek, mely fölfelé csőszerű menetté alakulva, emelkedik bizonyos magasságig (magasabban mint a forrás szája), most szögzugban megtörve lefelé vezet s a forrás szájánál nyílik a külvilágba; az ür vagy saját kisebb forrásából vagy sziklák közt felülről beszivárgó vízzel telik meg s midőn e megtelés a csőnek legmagasb pontjáig ért, kell, hogy a víz a csővön ki a forrás szájához, s innen a külvilágba ömöljön s a szivornya tör-

vénye szerint az egész csőrendszer és ür teljes víztartalma kiürüljön. A forrás 930 méter a tenger felett.

A Hollókő és az Időszaki forrás kiránduló társaságok s touristák által sűrűn látogatott pontok. Ez előtt a forrás szájához kis malomkereket alkalmaztak akként, hogy az a kibugyogó víz által mozgásba hozatva, egy kis kalapácsot hozott viszont rythmicus működésbe, mire az egy hangzó lapon hangosan kalapácsolt; jelül szolgált ez a forrás körül mulató társaságnak, hogy a víz bugyog. — Mondják, hogy a kalapács hangját az őzek ismerték már s gyakran e jelre a forráshoz jöttek szomjukat oltani.

De térjünk vissza s folytassuk utunkat. A Súlyomhasadékkal szemben, kissé fölfelé a Jánosmagasába szintén egy szűk völgyecske hasad, a K i s s z o r o s (Kleine Eng), el-eltűnő patakja miatt érdekes, mint minőt az Árokban láttunk. A hasadék torkánál faházikókból egy kis telep terül, lakosai mind favágók és szénégetők, a telep neve S p i t a l.

Innen a völgy jelentékenyen kitágul, utunk a folyó bal partján sík térs helyen vezet, egyenesen egy harántul a völgyön benyúló sziklanyelvnek, mely mint óriás kőfal húzódik a völgyön keresztbe egészen a folyóig, rajta hatalmas sziklacsapok, óriás gúlák nyugszanak, itt-ott egy párkányzatába kapaszkodott fenyő magaslik, — utunk már majd a sziklafalhoz ér, midőn észreveszszük, hogy az keresztül van fúrva s ez alagúton kocsink kényelmesen robboghat keresztül. Ez a Sztraczenai szikla kapu. A kapu sziklafalára egy tábla van szögezve e felirattal: „Ágoston, Szász Coburg-Góthai herczeg, a magyar természettudományi társulat elnöke, téged e sziklák dicsérnek“. A kapun áthaladva, a völgy szűkebb részében vagyunk, utunk a völgygyel gyorsan kanyarog jobbra-balra, gyaní-

tani sem lehet, merre fordul. Nem messze a kaputól a folyó jobb oldalán kiváló sziklacsoport vonja magára figyel-
münket. Közvetlen az út mellett, mint egy épített várfal,
mered. égneek egy sima óriás sziklalap 80—90 méternyi
magasan, mellette egy második, mögötte újra más, hosszá-
ban némelyik mint dülledező fal szélesen meg van repedve,
ennek teteje, — annak széle dőlt romba, ez itt mint erős
bástya büszkén magaslik égneek, amaz mint csonka torony
ledőléssel fenyegtet. Ez a Sztraczenai sziklavár.

Feljebb haladva, utunkat újból — mint a kapunál —
vaskos sziklatömeg állja el, nyílás van bele vésve, úgy
hogy a bemetszés jobb és bal felől a sziklák erős fala
által van határolva, mik között utunk vezet át. A bevéssett
felirat „Coburg Ferdinand 1840“ ma is fennén hirdeti a
fennséges herczeg lángeszét, melylyel a forgalomnak ez
utat nyittatá s ezzel a vasiparnak hatalmas lendületet
adott. Ez a Bemetszés (Einschnitt).

Itt a folyó jobb partján a Kriván-hegy hatalmas
fenyőtakarójával, bal partján az Őzmező (Rehfeld)-hegy-
ség vonúl. Nem sokára érdekes ponthoz jutunk. Egy hir-
telen fordulatnál a völgy téres hegyi rétté tágul, utunk a
Kriván lejtőjén, jó magasan a rét felett vezet; a rét közepén
hirtelen, egész elszigetelve emelkedik a földből egy szürke
sziklacsoportozat, alakja széles alapú gúlához hasonló, jobb és
bal vállán kisebb kúpokat, sziklatornyokat, majd szobor-
szerű szirtképleteket visel, s közép csúcsával mint hegyes
gúla élesen vágódik a légbe, mintegy 58—60 méter ma-
gasságban; a szép csoportot csaknem szabályos körben
futja körül a Göllnicz s lábát kristály-vizével locsolja; az
egész képlet a gyertyaként rá-rá illesztett fenyő-sudarak-
kal, a rajta nyugvó kúpokkal, szobrokkal s csúcsára tett

fakereszttel, a tág komoly fenyvessel környezett téren imposans, méltóságos jellegű s találóan Oltár-nak nevezhető.

Bal felől a folyam mentében is óriás képződmények, egész sziklavilág, szédítő magas és meredek hegyoldal, egy ily sziklán jókora nyílás, valóságos lyuk látható, melyen keresztül a favágók és szénégetők egész fenyőszálakat dobtak át s eresztettek a völgybe. — E sziklaoldal neve: Vén sziklák a lyuk felett. (Starý strosy na diery). Itt nyílik egy szurdok éjszagnak, benne a Vernár faluba vezető út kigyózik, s kis patak futja be, mely itt a Göllniczbe szakad.

Utunk az Oltártól hirtelen kanyarodik bal felé, változatos szépségein merengve, közeledünk a Sztraczenai völgy vége felé, midőn a hirtelen nagy mérvben kiszélesült tér túlsó részén, szemben velünk az Éleskő (Spitzenstein) 120 méter magas hegyes gúláját látjuk fenyő-takarójából féhéren kikandikálni; ez jelöli meg a Sztraczenai völgy felső, nyugati végpontját, mely az Árok szurdok torkolatától idáig kanyarulataival körülbelül 5000 méter hosszú s mintegy órai utat igényel. Ez a völgy legtágabb tere, bal felé a Ducsá-hegy dűllője, jobbról az Őzmező határolja, az Éleskő velünk szemben, háta megett éjszagnak a büszke Királyhegy hatalmas vaskos alakjával s alacsonyabb bérczetők zárják a távlatot. A tér közepén fut végig utunk, bal felől mellette a svajcezi stýlben épült tágas „Vendéglő a jégbarlanghoz“ füstölő kéményeivel barátságosan integet, erkélyén vidám vendégsereg lobogtatja fehér kendőit felénk.

A vendéglő elegendő számú s kellőleg berendezett szobákkal bír, nagyobb társaság is mindig jó ellátást találhat. Ételekben elég a választék; s ha az egykori nevezetes párisi „gourmand clique“ nem is találna az étlapon „hollandi potykát à la concordat“, sem marinírozott fácán-csirkét“ vagy „crème à la tartar“-t, de az ételek izletes-

sége ellen alig lehetne kifogása; tiszták, jók és egészségesek azok, — s ha kiszolgáltat tekintetében fodorított hajú, frakkos pinczérekre nem is piszegetünk, de nem kell oly meglepetéstől tartanunk, mint a milyen a falusi utazót érte Pesten, ki a pinczérnek „Schinken“-t mutatott, s ez „Schnecken“-t hozott, ráadásul még leönté kabátját sardella-mártással . . .

Dobsina város képvisellete határozatba vitte, hogy a barlangot, mint ritka természeti kincset, meg fogja őrizni, fenntartani s e részben bármely anyagi áldozatra kész s azon van, hogy a nagy közönségnek lehetőleg kényelmesen hozzáférhető legyen, a barlang netaláni jövedelme is csak fenntartására s környezetének gondozására fordíttassék. — E végből annak felügyeletét avatott kezekbe adta; s e téren maradandó érdemeket szerzett többek között Brecz Sándor erdőmester úr, ki a barlang háztartását, kormányzatát rendszerezítette; — a barlang járhatóvá tétetett, e részben nincs kívánni való, a jégpallóra czélszerű lépcsőzet, deszka-emelvények s fapallók, karfák vannak alkalmazva, úgy hogy minden érdekes ponthoz kényelmesen, száraz talajon s hidegtől védett lábbal juthatni, a világítás kellő számú petroleum-lámpák által van eszközölve, az érdekesebb jégalakzatok magnesium-fénynyel is világíttatnak, értelmes vezetőről van gondoskodva s a barlang bármikor megtekinthető, a fizetendő díjjaik lehetőleg csekélyebbre vannak szabva.

De másfelől a barlang környékének csinosítása sem látszott a városnak feleslegesnek, a vendéglőtől a barlanghoz jutás élvezetessé tétetett, midőn e két pont közti vadon hegyoldal üde forrásaival, zordon fenyvesével, kultivált csinos hegyi parkká lett alakítva; a város e műveletében Szontagh Bertalan úr s mások között legtöbbet köszönhet Dobay Vilmos Coburg hercegi bánya-igazgató úr áldozatkész munkásságának, ki ismeretes szakavatottsággal s ala-

pos tanulmánynyal önállóan tervezte s vitte végbe a munkálatokat.

Mihelyt a vendéglő oszlopos előcsarnokába lépünk, a felügyelőség czélszerű intézkedéseinek első nyomait látjuk; — csinos táblák függnék a falon utasítással a barlang megtekintésének módozataiban, a tanács által megszabott árjegyzék ételek, lakás, barlangvilágításért s megtekintéseért fizetendő díjjakról stb. stb.; az ismeretlen utazó mindjárt tájékozva van.

Miután itt kissé megpihentünk, elindulunk a jégbarlang felé; a Ducsa-hegy éjszaki dűllőjének tartva, az érintett parkban haladunk fölfelé, finom homokkal kiszórt utunk izléses kanyarulatokban vezet majd szálas fenyők között, majd fiatal ültetés közt — átláthatatlan sűrűségben, majd tágas tisztásra érünk; minden fordulatnál van valami új, valami érdekes, más-más kilátás a völgyre a páratlan alakú Éleskőre s tövében a kerülői lakra, itt-ott kényelmes falóczák, majd kristály-vízű forrásokat hagyunk el, legnevezetesebb ezek közt a Nagy forrás, 737^m magasságban, a mennyiben vize + 6 C. fokú s oly bőségben bugyog, hogy közvetlenül jókora malomkereket hajthatna, s lefolyásában valóságos patakot képez, jó vize van a Szontagh-forrásnak is, így a Mohos forrásnak, igen csinos az Ikerforrás. Leghidegebb a kerülőlak mellett lévő Kis forrás, vize + 5 és $\frac{1}{2}$ fok C.

A Ducsa-hegyoldal közép magasságában csakhamar kis fabódé tűnik szemünkbe, ez jelöli utunk célpontját. A vendéglőtől $\frac{1}{4}$ órai séta után érünk ide, s itt még egy $\frac{1}{4}$ óráig pihenünk, hogy teljesen lehűlve szállhassunk le a hűvös jégvilágba. — A kunyhó mellett mintegy 160—170 □ méter terjedelmű, leszakadozott szikladarabok, összehányt kötömegek borította kis fennsík fakerítéssel van környezve, ezen jókora tábla függ „J é g b a r l a n g” felirat-

tal. A kerítés ajtaján bemenve, hűvös légáramlat tolúl a velünk szemben emelkedő meredek sziklafaltól alulról felénk s érezteti, hogy a barlang szájához közel vagyunk, ezt azonban csak akkor pillantjuk meg, ha néhány lépcsőn a meredek szikla tövéig szállottunk le. A sziklafal mintegy 12 méter széles és magas, s éjszaki fekvésében kelet-nyugatnak irányúl, rajta egy vastábla függ, melyen e sorok olvashatók :

„E jégbarlang felfedezőinek Ruffinyi Jenő, MEGA Endre és Lang Gusztávnak elismerésül a városi közönség. Felfedeztetett 1870 Julius 15-én“.

A szikla tövében vízszintes hasadék tátong, mely közepén mintegy 2 méter magas, s jobbra-balra hegyes szarvakba nyúlik ki, fenyő-galyakkal van befonva, úgy hogy csak a bemenetnek marad jókora ajtó. Ez a barlang bejárása.

Ember-emlékezet óta ismerték e helyet Jéglyuk név alatt, mint a szikla tövében lévő jéggel töltött hasadékot, de rejtett kincsei csak nem rég ismeretesek. Az ismeretlen ürt csak 1870. Julius-hó 15-én járta be legelőször a tudni vágyó ifjú Ruffinyi Jenő mérnök két társával, Lang Gusztáv m. kir. honvédhadnagygyal s MEGA Endre városi tisztviselővel — Dr. Fehér Nándor segédkezése mellett.

Midőn már előbb az ürt felé lőtt puska dörrenésére abból hosszantartó dübörgő, tompa visszhang felelt, szilárdan feltevé magában Ruffinyi, hogy az ürt kikutatja. Így a mondott nap reggelén a szükséges kötelekkel, létrákkal s más segédeszközökkel felszerelve, indult nevezett társaival a kérdéses helyhez.

Először Ruffinyi erősíté derekára a kötelet, mely egy forgatható fahengerre volt csavarva, egyik kezében erős zsinórt tartott, mely viszont egy csengővel volt összekötve s jeladásra szolgált, derekán a bányászmeccs függött; mi-

után így az eshetőségekre elkészülten a jelekben megállapodtak volna, bányászti elszántsággal csúszott be a föld alatti ürbe s csakhamar eltűnt a sötét ismeretlen világban. Életveszélyes vállalat volt! Sokáig kelle a szűk, beomlott kőtörmelék, összehányt fatörzs-darabok s gazzal tömött sziklahasadék közt utat keresnie, — hol sima meredek jégparton csúszott lefelé, hol ismét vissza föl kelle kúsznia, majd jobbra, majd balra bujkálnia, mindenütt a jég irányát igyekezett követni; — most tágabb ürben ereszkedik le s egyszerre téres csarnokba lyukad, — a Kis terem-ben van, sima jégdomb tetején áll, sebesen csúszik itt le háton fekve, most sík jégpallón fut előre sebesen, dobogó szívvel, örömtől elfojtott lélekzettel; a terem jégpallóját — meg a három nagy oszlopot mécsse magicus fényvel világítja meg s bizonytalan homályt áraszt a sötét ismeretlen ürben, síri csend körülte; dagadó kebellet fut most vissza a nyíláshoz s reszkető hangon kiált kifelé: „Jertek le utánam, felséges jégvilág van alul!”

Erre a künn maradt társak mohó kíváncsisággal sebesen kúsztak be, a Ruffinyi derekára kötött s kívül végződő kötél Ariadne fonala lett.

Ezzel fel lett tárva a jégbarlang, a történetekről jegyzőkönyv vétetvén föl, a város okmánytárába tétetett. A barlang neve: „Dobsinai Jégbarlang” vagy „Ruffinyi-barlang” lett.

Ha már magok a jégbarlangok ellentétben a mészkő- és cseppkő-barlangokkal a ritkaságok közé tartoznak, akkor a Dobsinai jégbarlangról még azt is határozottan mondhatni, hogy az mind nagyság, mind szépség tekintetében az eddig ismert valamennyi jégbarlang között legelső helyet foglal *).

*) Krenner J. G. „A Dobsinai jégbarlang leírása” című kitűnő művében következő jégbarlangokat említ: 1. A Sziliczei Torna-megyében. 2. Gyezár Erdélyben. 3. Zapordia Bihar-megyében. 4. A Deményfalvi a Liptói havasokon. 5. Egy a horvát Karszt-hegységben. 6. St. George a Genfi tónál. 7. Vergiberge (Genfi tó). 8. Schaffloch (Rothhorn a Thuni tó mellett).

oldal gyomrában nyugati, de főleg keleti irányban terjed ki, üre a bejáratától kezdve lejtőzetesen tart lefelé, úgy hogy ez a barlang legmagasabb pontját képezi, a barlang szája igen szűk; — mészkőzetben kisebb-nagyobb kiterjedésű ürök, aknaszerű menetek, folyosók állandóan óriási jég tömeget tartalmazó nagyszerű tömkelege. — Jége számtalan egymásra fagyott rétegek tömegéből áll, hol sima sík padlózatot, hol óriási jégfalakat képez, miközben különböző jégcsapok, kúpok, oszlopokon kívül csodás szépségű jégalakzatokat alkot, majd víztiszta átlátszó s légtelen, majd fehéres, átlátszatlan, alabástromszerű, apró légbuborékokat tartalmazó, benne kevés állandóan folyó víz is találtatik. — Összes kiterjedése 8874 □ méter; ebből jégterület 7171 □ méter, jéggel nem borított, sziklás felület 1703 □ méter; a barlangban látható jég összes tömege 125.000 köbméternél több és (1 köbméter jeget 9.1 méter-mázsának számítva) egy millió méter-mázsánál többet nyom.

De szálljunk le immár a titkos földalatti jégvilágba. Bemenvén a bejáraton 38 falépcsőn haladunk le- és bal felé; a barlang szélesedő torkában vagyunk, a boltozatot és oldalfalakat mész-szirtek képezik, míg a padlózat merő jégből áll, mely itt kissé sáros, poros s lejtőzetesen tart lefelé. Még pár lépcső s a barlang főürege — a Jég-terem tárul ki előttünk egész nagyszerűségében; magassága 10—11 méter, hossza 120 méter, szélessége 35—60 méter, terjedelme 4644 □ méter*).

Tágas teremben állunk, egész padlózatát tűkőrsima jég alkotja, félve lépünk rá, hogy el ne csúszszunk, lábaink alatt a boltozatról lehullott ezer jégkristály recseg, ropog; a padlózat nagyobb kiterjedésében tűkőrsima jégsíkot alkot

*) A számadatok majd kivétel nélkül Ruffinyi Jenő úrtól származnak, igen megközelítőleg pontosak.

— 1726 □ méter terjedelemben — nincs ezen egy emelkedés vagy mélyedés — sokszor víg korcsolyázók versenypályája volt nyár derekán — többi részlete lejtős — dombos; a terem felső fala rendetlen alakú be-benyúló szürke szirtjeivel méltóságos bolthajtásként borúl a félhomályba tűnő fénylő jégpallóra, kisebb-nagyobb jégcsapok függnék rajta, s millió jégkristály, csillagalakzatok borítják; itt átlátszó oszlopok, ott egy magas jégdomb, s ezerféle változatos jégalakzat mindenfelé.

Feledhetetlen a benyomás, melyet itt érezünk! Imént még a szabad természet napos ege alatt a kilátás tág panorámájában gyönyörködtünk, virágos réten, erdős hegyoldal zöldje vett körül, — játszi pillangók repkedése, vidám madárdal, zajosan csevegő patak — mozgalom, pezsgés, élet mindenütt; most komor, sötét, hideg ürbén vagyunk a föld alatt, zord halotti mozdulatlanság, ünnepélyes templomi csend vesznek körül, csak a boltozatról egy-egy lecszeppenő vízcepp pottyánása, meg lépteink egyhangú kongása visszhangzik rémesen, óriási jégtömegek között komor szikla-boltozat zár keblébe; a lámpák világa titkos félhomályt áraszt szerteszét, — halványkék színben üt át az oszlopok átlátszó jegén, élesen törik meg az alabástromszerű jégtömegeken; a boltozat jégkristályaival mint egy gyémánt-csillár ezer színben ragyog s sziporkázó fényt szór szerteszét, mely a padlózat jégtükrében verődve vissza, a félhomálylyal magicus fényjátékot űz; — ez mind oly varázsképpé olvad, hogy az „Ezer egy éj“ mese-világában érezzük magunkat, nem menekedhetünk a bűvös benyomástól, mely oly hirtelen éjszaki sarkvidékre varázsolt.

A terem boltozatáról egy sziklatömeg ereszkedik a padlózatra jó szélesen s a termet mintegy két részre osztja, egy nagyobbra és egy sokkal kisebbre. Utóbbi a Kis

terem — a barlang torkából közvetlen ebbe jutunk — a „Nagy teremmel“ nem egy síkban fekszik, a mennyeiben padlózatát a Nagy terem dombbá alkotott jege alkotja. — Itt, a bejövettől balra egy aknaszerű — még ki nem kutatott — ág vezet lefelé; magam mintegy 30–35 méter mélyen ereszkedtem le sima jégpartján, mely meredeken esik. A terem közepén két négyszögű, hegyes csúcsba futó jégtábla áll a sík pallón, ezek a S í r k ö v e k; jobbra van a meglepő szépségű V í z z u h a t a g az E l e f á n t f e j - j e l, a sziklabóltról ívben lezuhanó víztömeg ez, csak néma mozdulatlansága mutatja, hogy jéggé merevedett; alapjához sajátságos jégalakzat tapad, mely elevenen emlékeztet egy elefántfejre. — A benyúló sziklafalhoz egy a padlózatból dombosan kiemelkedő jégoszlop — a F a t ö r z s támaszkodik, görcsös s hosszant rovátkolt felülete miatt vaskos fatörzshöz hasonlít; magassága 7.5, átmérője 2.5 méter. A terem nagyobbik része a N a g y t e r e m, itt is van a fal mellett egy a mélységbe vezető, jeges oldalú, aknaszerű menet, helyenként boltozatosan kitágul, torkolatát igen szép 10 méter széles, 6 méter magas jégfal állja el, mely fölül a sziklafalhoz, alul a jégpallóhoz fekszik, ez a P i n c z e a j t ó; itt van egy igen gyorsan növekvő jégstalagmit, ez évben 0.5 métert nőtt; általában az egész terem jege igen élénk növekvést mutat, úgy hogy azt innen tisztítani, vágatni kell; a termet körülfutó deszkapalló úgy volt ezelőtt két évvel építve, hogy az a jégsík felszínénél 25 centiméterrel magasabban feküdt, most már a jég van 15 centiméterrel magasabban a deszkapallónál. E körülménynél fogva a járda mellett mindenütt elvezető csatorna lett vágva, mely a vizet ismét egy 14 méter mély jégaknán át a barlang legmélyebb részébe vezeti; ily módon a jég növekvése a Nagy teremben jelentékenyen gátolva van.

Itt van a már említett h á r o m J é g o s z l o p is, egyik ezek közül magas jégdomb tetején nyugszik; mindegyiknek feltűnő átlátszósága már távolról sejteti, hogy

nem tömör, — közelből látjuk, hogy valóban üresek azok, s hozzá még egyiknek hengeralakú üréből állandóan vékony vízsugár csörtet lefelé, mely a palló jegébe kis katlant mosott, ez állandóan vízzel van tele, neve: Kút; ezen oszlophoz egy háromszögalakú ferdén dülő jégtabla támaszkodik, melyet hosszanti hasadék szel át, ez a Beduin-sátor, annyiban érdekes, a mennyeiben benne Krenner a barlang jégtömegének egykori glecserszerű mozgását véli felismerni, midőn felteszi, hogy az egykor valószínűleg jégoszlop volt s az eltolatás közben összedőlve, mai ferde helyzetébe került.

Ha már magok az oszlopok nagyságuk, (8—11 méter magas, 2—3 méter átmérővel), elegáns alakjuk s jegük átlátszósága, meg üres szerkezetük által méltán megnyerik tetszésünket, akkor a felületöket ellepő ezer változatos jég-ékítmény még inkább leköti figyelmünket. Jégszalagok, finom összekuszált szálak, párhuzamos gyöngysorok, majd összezsomósodva, majd keresztül-kasúl fonódva csillognak az oszlopon; lefüggő hosszú bojtok, gazdag vállrojtok, majd legyezőforma tiszta átlátszó jéglemezek, üveg félgömbök, hegyes csapokba futva ki, — majd újra levelek, lombok, hullámosan hajlott fűszálak, sarlóképű hegyes jégnyúlványok alkotják ornamentjeiket leírhatlan változatokban; szemünk minden mozdulata, a gyertyaláng minden lobbanása más meg más csillogó alakot varázsol elő.

Felséges látvány!

Említésre méltó még itt a Kád, egy a boltozatról sűrűn cseppegő víz által a jégbe vájt 0.5 méter átmérőjű katlan elvezető csatornával; az Új oszlop, egy 0.5 méter vastag rücskös jégtuskó feküdt a jégpallón, ehhez két év alatt egy felülről lefelé növekvő függélyes, tiszta átlátszó jégcsap fagyott s ma 2.5 méter magas igen csinos oszlopot képez.

A teremnek keleti vége hegyes szögbe fut ki, itt többnyire olvadás mutatkozik a jégen, a pallót sokszor víztócsák fedik; nevezetes itt egy föld- meg kőomladékból képezett jókora domb, mely a barlang épen e pontja felett fekvő, 4 hektar terjedelmű töbrnek, a Ducsai szakadásnak felel meg.

Az, mit eddig bejártunk, a barlangnak Felső emelete volt, van ezenkívül egy Alsó emelete is, mely ennél nem kevésbé érdekes, de talán még meglepőbb.

Az Alsó emelet egy szakadatlan folyosó-alakú ürmenetből áll, mely a terem déli oldalfalának irányát szorosán követve, akként van képezve, hogy déli falát a terem boltozatos sziklafalának déli oldala — illetőleg annak lenyúló folytatása, éjszaki falát pedig a terem jégpallójának óriási vastagságú természet-alkotta harántmetszete alkotja. E folyosó eredetileg két részből, egy Jobboldali szárnyból, meg egy Baloldali szárnyból állott, a két szárnyat egymástól merő jégtömeg választotta el; e jégtömeg mintegy 6 méter vastagságában alagútszerűleg átfuratott s a két szárny ily módon egy folytonos szakadatlan ürmenetté lett; egész hossza 200 métert tesz, ebből a régi baloldali szárnyra 80 méter, a jobbikra 120 méter hosszúság esik.

A Jobboldali folyosóba a Kis teremről jutunk természet-alkotta nyíláson, melyben lefelé meredek lépcsőzet vezet; a Baloldali folyosó felfedezését újra a nyugodni nem tudó Ruffinyi kutatásvágyának köszönhetjük, ő a lefolyó víz irányát kutatva, a terem jégpallója meg sziklafala közt keskeny hasadékot talált, ennek irányában a jeget áttörtette s 6—8 méternyi jég alagútja — sejtelmét, hogy alul ürnek kell lenni, csakhamar valósítá, — midőn a Baloldali folyosóba lyukadt.

De szálljunk le most már az Alsó emeletbe. — A két út közül a Nagy terem keleti sarkában lévő jégalagutat választjuk, falépcső vezet lefelé s a baloldali vagy a Ruffinyi-folyosóban vagyunk; mondott hosszú-

sága mellett 6—15 méter széles, 15—22 méter magas sikátor ez, déli falát sziklaoldal képezi s felül ívalakban hajlik a túlsó falhoz, mely tiszta, merev jégből áll. A terem padlózatának felszíne lejtőzetesen, mindinkább meredek esésben ereszkedik ide, majd meg óriás, rétegzetes haránt-metszetében a sikátor pallóján nyugvó, meredeken felemelkedő jégfallá lesz.

Ha már fenn a teremben a jégpadlózat terjedelme meglepett is, még sem volt az valami soha nem látott dolog, — a természetben egy befagyott tó, vagy jéggel borított sík rét nem más képet ad; de midőn ugyanazon jégpallót vastagságában is látjuk, akkor lehetetlen bámulatunkat elfojtanunk; 200 méter hosszú, 15—20 méter magas szakadatlan jégfal 4644 □-méter terjedelemben*) oly óriási tömeg, milyen csak a sarkvidékeken látható, a mi szélességünk alatt rendes viszonyok között egyáltalán sehol sem jön elő.

Ugy tűnik föl, mintha a terem jégét itt egy geolog keresztül metszette volna, hogy alkotó részeit — belső szerkezetét tanulmányozhassa, láthassa. És valóban e metszet némi bepillantást enged az egész csodás tömeg szerkezetébe. Mint egy bezárt könyv lapjai, úgy fekszenek itt jégrétegek-jégrétegekhez tapadva; azt is látjuk, hogy lapokból áll, de meg nem számlálhatjuk.

*) Valjon ezen 4644 □-méter terjedelemben, az az a terem padlózata alatt mindenütt jég van-e, — kétséget kizáró bizonyossággal állítani nem lehet; de mindenütt, hol eddig a palló alatt voltak, a jég szakadatlan, folytonos összefüggő tömeget képez. Indítványba hoztam a folyosókból be a palló jégébe, keresztül azon egy-két alagutat vágtatni — ha csak a jégtömeg kiterjedésének tanulmányozása végett ist, a mi jövő nyáron meg fog történni.

A rétegek majd víztiszták, majd alabástromszerűek, néhány milliméter — néhány centiméter vastagságban váltakoznak, közbe-közbe néhol finom porréteg is van; — párhuzamosan fekszenek egymáson, együttesen hajlanak néhol egész 40 foknyi szögig.

A jégfal keletkezésére nézve Krennernek bizonyosan igaza van, midőn azt mondja, hogy: „az óriási jégtömeg haldan a sziklafalig nyúlt, kevésbé az elolvadás, mint az elpárolgás következtében apránként hátrább húzódott, e meredek sötét gyakran előre bukkanó falat alkotva“. — Ily módon tehát a sziklaoldal s a jégfal közti űr — a folyosó, a barlang alsó emelete származott.

A Nagy teremben lévő leírt akna ide vezeti a vizet, mely itt már hatalmas tömeggé fagyott.

A jégfalon kívül érdekes jégképződmények is vannak itt, a legszebbek egyike a *Lugas*; magas jégdombon áll, ivben összeboruló lombok, pálma-levelek, finom fűszálak különböző vastag, víztiszta jégrétegeiből van fonva, belurét is ezerféle jégvirág, meg ragyogó jégjegeczek alkotják. Belülről erősen megvilágítva s kívülről szemlélve bámulatos szép kép. A *Lugas* 6 méter magas, 1,5 méter széles.

A jégfalban felül egy helyt egészen szabályos köralakú, sima oldalú, 0,5 méter átmérőjű lyuk vezet befelé, átellenben ezzel ugyanily magasságban a sziklafalba hasonló lyuk nyílik; ez a két *Borzlyuk*.

Most az *Alagúthoz* érünk, 8 méter hosszú, jó tágsikátor ez, tiszta merev jégbe van kivágva, — azon pont ez, mely az eredetileg két szárnyból álló folyosót egymással összeköti; ezen áthaladva, a *Kápolnába* érünk; a folyosó sziklafala és a jégfal gót ívben hajlik itt össze, változatos jégképződmények díszítik falait; csendes méla kis hely. — Midőn ide érünk, a barlang folyosójának régi jobb szárnyában vagyunk.

Ez a barlang leghidegebb, legszárazabb része. Olvadásnak itt nyoma sem látható. Itt is ugyanazon óriási jégfal és a hozzá ívben hajló sziklaboltozat alkotják a folyosót; alapja meredeken süllyed a mélységbe, hova sziklatörmelék s eljegesedett hasadékok között a barlangból esetleg beszivárgó víz folyik le, s így itt, a barlang legmélyebb részében, annak természetes elvezető csatornája

van. Ez Krenner alapos vélekedése szerint a hegy aljában a Nagy forrásnál nyílik, úgy hogy a forrás feltűnő hideg vize a barlangbeli elfolyás eredménye volna. Ezen elvezető szűk csatorna nem tágul-e ki valahol újból nagyobb ürökké, nem rejt-e még csodásabb jégkincseket, nem tudhatni.

A barlangnak egyik legmeglepőbb része ez, reám legalább mindannyiszor legélénkebb benyomást, sajátzerű ellenállhatatlan bűvös hatást gyakorolt; nem annyira egyes alkotó elemeinek kiváló szépsége vagy jégképződményeinek nagyszerűsége, mint inkább az egésznek együttes hatása, borzalmas, vonzó vad ígérete, hogy úgy mondjam, pokoli képe megkapó.

A folyosó kitágul, sziklabolthajtása kiváló bizarr szirtek ki-kiállása, mély öbölforma vájulatok, tátongó hasadékok miatt zigzagos, igen rendetlen felületű; meredeken a mélybe süllyedő fenekén szirtgörgetegek, leszakadozott hatalmas sziklák, rombadőlt alaktalan kőtömegek vadul, a legnagyobb rendetlenségben keresztül-kasúl vannak egymásra hányva; a mélyből a részben eljegesedett repedések bizonytalan sötétje mered reánk. Felcsigázott képzelünk élénk tevékenysége a félhomály bizonytalan alakú kőszirtjeiből, fehérítő jégtuskóiból mesebeli szörnyeket, pokoli sátánt, bűvös lidérczet varázsol elő. Hasztalan keresünk itt valami szelid képet, valami enyhét, lágyat, gyöngéden hajlott vonalt, hullámosan görbült felületeket; minden vonal élesen van megtörve, minden lap hirtelen, darabosan szakad meg, csupa kiálló szöglet, hegye; csúcs, éles szél; minden zord, minden vad, a mi körülvesz. Ha Hogarth híres széptani elméletét a hullám-vonalra (Wellenlinie) alapítá, nem tudom, miben keresné itt a barlang szépségét? Pedig valóban szép, de borzadalmasan szép az! Itt egy Dante-féle pokol Doré phantasticus rajzaival megtestesülve van. Nekem mindég a jeles Breughel Péter ismert festménye merült föl emlékemben, melyben Sybilla Aeneast az alvilágba vezeti.

A folyosó e részlete: a P o k o l. Egyik zugában egy 7—8 méter magas vaskos jégtuskó fekszik a sziklafalhoz,

s a mögötte lévő sötétszínű sziklacsoport miatt a félhomályban mint egészen fekete, határozatlan alakú tömeg látszik, ez: Lucifer.

Itt van egy lefelé vezető aknaszerű menet, részben eljegesedve, részben kezdetleges cseppkő-alakzatokkal díszítve. Kikutatva nincs még; magam körülbelől 50 méternyi mélyen voltam benne. Az egyes jégképződmények közül említendő itt a Függöny; a jégfalról szabadon lelógó 10 méter magas és 8 méter széles jéglepel ez, úgy függ le, hogy a jégfal meg a függöny közt széles hézag marad. Festői redőzetben füttyög le egész a padlózatig, finom víz-szálak, átlátszó gránátfüzérek, szabadon függő rojtok, hullámos fűrtök díszítik, és változatos leírhatatlan alakzatok vannak beleszöve.

Az Orgona 8 méter magas, 6 méter széles jégalakzat. A jégfalról majd egészen vékony, majd lábnyi vastagságú, egészen szabályos hengeralakú jégcsapok — orgona-sípok módjára — lépcsőzetesen s egészen párhuzamosan sorakoznak egymáshoz, majd a padlózatig érnek, majd szabadon lógnak.

Közel az Orgonához a sziklagörgetegek közül elszigetelten, egészen szabadon emelkedik ki egy feltűnő tiszta, 4—5 méter magas jégtömeg, ezelőtt két évvel meglepően hasonlított egy lefátyolozott, álló női alakhoz; jégtömegének gyarapodása folytán alakja sokkal vaskosabb lett, minden méreteiben kiszélesedett, úgy hogy ma inkább egy nagy haranghoz hasonlít; megnevezni nem merem, mert félek, hogy ha a fátyolozott nőből két év alatt harang lett, épen oly joggal lehet jövő évben valami köpönyeg, noha el nem vitatható, hogy legalább a női természet meg a harang között némi analogiát nem nehéz találni; de meg attól is tartok, hogy elnevezésem oly találó lenne, mint a Don Quixotte-beli festő rajza volt, mely oly hüen ábrázolt egy kakast, hogy a művész jónak látta aláírni: „Ez kakas, és nem róka“.

Itt van továbbá egy 5 méter magas feltűnően átlátszó jégoszlop, mely 3 év alatt képződött, most is gyors növekvésben van. Ez az Üvegoszlop. Helyenként lecsüggő jókora jégcsapokon kívül nevezetesebb jégalakzat nincs itt.

A folyosó végét elérve, hosszú lépcsőzet magaslik előttünk, ezen kell fölmennünk. Utunkban itt is sok érdekes néznivaló van s nem fog az unalom a híres bölcész Mendelsohn különös sajátosságának követésére bírni, ki szomszédja házának fedelén a zsindelyeket olvasta meg; de ha mi is megszámlálnók a lépcsőket, találnók, hogy közel 150 van. Fárasztó, de élvezetes út! Az utolsó lépcsőt megmászva, meglepetve látjuk, hogy újra a Kis teremben vagyunk, a Víz-zuhatagnál állunk.

Meg kell említenem, hogy a barlangban semmiféle növény vagy állat nem tenyészik; egy-egy betévedt szúnyog vagy kis éji lepe itt-ott a jéghez tapadva az egyedüli élő lények, mikkel itt-létünkben találkozunk. A barlang sziklahasadékaiban azonban csontokat több helyütt találtak, ezeket erdei medve (*Ursus arctos*) csontjainak határozhatam meg.

A barlangot minden nevezetességeivel $1\frac{1}{2}$ —2 óra alatt szemlélhetjük meg. — A benntartózkodás kellemes, lég-huzamnak legkisebb nyoma sem észlelhető; Krennernek sodortalan selyemszálra függesztett pelyhe sehol sem árult el légáramlást. Czélszerű mégis téli vagy legalább melegebb ruhában járni be a barlangot, bemenet előtt teljesen lehűlni, de még inkább a kimenetnél óvatosan járni el. E végből legczélszerűbb, ha a barlangból kiérve, közel annak bejáratától a meredek szikla mellett időzünk egy ideig, itt a légnak hőmérséke hűvös még, de jóval melegebb a barlangbeli hőmérsékletnél; — így mintegy fokoatosan térhetünk át a nyár meleg légkörébe. Legtöbb vendég azonban megelégszik nyári öltönyével, midőn a barlangot bejárja, legfeljebb egy kis kendőt köt nyakára, vagy plaidbe burkolózik. Daczára, hogy sokan valóban könnyelműen járnak el a barlang megtekintésénél, mégis megbetegedéseket nem tapasztaltam, noha erre mint helybeli orvosnak bő alkalmam lehetendett.

A barlang látogatóinak száma szemben annak nevezetességével igen kicsiny; de oka bizonyára abban van, hogy az eddig nem lett elég széles körben megismertetve. A külföld alig hallott valamit létezéséről. A barlangot felfedeztetése óta összesen mintegy 6000 egyén nézte meg; de évről-évre növekszik látogatóinak száma; — míg első évben, 1871-ben, csak 298 látta, addig az elmúlt 1877. évben 1570 egyén nézte meg. Külföldről igen kevesen látogatják, más világrészből pedig csak egy-két ember jött megtekinteni. A látogatók között 1600 nő volt.

Ha ezek után a barlangbeli jégképződés — mint ily nevezetes természeti jelenség — felett elmélkedni akarunk, első sorban érdekes a barlang hőmérséki viszonyainak megfigyelése.

A barlang különböző részleteiben levegőjének hőmérséke különböző; leghidegebb az Alsó emeletben és pedig annak Jobb szárnyában, hol a hőmérő higánya majdnem mindég — 3° C. mutat, a Ruffinyi-folyosóban — 2° C., a Terem hőmérséke pedig többnyire 0° vagy kevéssel 0° alatt áll. Egy a barlangbeli levegő hőfokának tanulmányozása végett eszközölt hőmérészeti sorozatból kitűnik, hogy a barlangbeli és külső levegő hőmérséke között szoros viszony létezik, úgy hogy a külső levegő hőmérsékének emelkedésével a barlang levegője is melegebb lesz, a külső levegő lehűlésével a barlangbeli hőmérsék is alászáll; de míg a kül-levegő hőmérséki ingadozásai igen tág korlátok között mozognak, s míg a kül-lég évi ingadozása 50° -ot meghalad, addig a barlangbeli léghőmérsék igen szűk határok között mozog, az évi ingadozás 14° -nál nem tesz ki többet. A külső évi közép-hő $+ 3.59^{\circ}$, a barlangé — 0.87° C. Nyáron a barlang általában melegebb mint télen; eddig észlelt legmagasabb hőmérői állás $+ 5.0^{\circ}$ C. volt a Terem keleti végében, augusztus hóban, midőn a küllevegő hőfoka $+ 23.6^{\circ}$ C-nál állott; az eddig észlelt leghidegebb hőmérték — 9° C. volt a Jobb folyosóban, december hóban külső 25.5° C. mellett. Az Alsó emelet-

ben majd soha sincsen a hőmérsék 0° felett *). Télen a barlangban sem olvadás, sem semminemű vízjárás nincs. A Kút be van fagyva, az Oszlopból csepp víz sem folyik.

A barlangbeli jégképződés s a jég állandó megmaradása lényegileg abban találja okát, hogy a barlang hőmérséke állandóan alacsony, úgy hogy a hideg évszakban képződött jege nyáron át is megmarad.

Ennek értelmezése nem lesz nehéz, ha a barlang helyi és alkotási viszonyait tekintetbe vesszük.

a) A barlang magasan — 969.5 méternyire a tenger felett — fekszik éjszagnak néző hegyoldalon. A magas fekvés tudvalevőleg alacsonyabb évi közép-hőmérsékkel jár, ennyiben tehát a jégképződésre igen előnyös mozzanatot; de az éjszaki oldal fekvésénél fogva hidegebb, s még hozzá a barlang szája előtt előre dülő sziklafal moh-takarájával a barlang bejáratát folyton árnyékban tartja, úgy hogy ide soha sem süt a nap. Így a közvetlen fölmelegedés gátolva van.

b) A barlang felső nyílása — szája — igen kicsiny, alsó nyílása — elvezető csatornája — igen szűk. E két ponton kívül számbavehető légkicszerélődés a barlangbeli és a külső levegő között sehol sem jöhet létre. A felső nyíláson épen kicsínysége miatt átömlés (diffusio) útján csak igen alárendelt fokú légkicszerélődés lehetséges, viszont a szelek sem verhetnek bele levegőt; az alsó nyílás lazán egymásra hányt kötörmelék, meg jéggel, nem különben az elfolyó vízzel nagyon el van torlaszolva, úgy hogy az így megszükkült alsó nyíláson akár közvetlenül, akár az elfolyó víz által elnyelve, csak igen kis mérvben távozhatik el a barlang levegője; a küllevegőnek pedig ez úton való bejutása alig képzelhető, épen mivel a kifelé vezető nyílás a barlangból elfolyó vízzel — a kifelé bugyogó forrás vizével — van mintegy betömve.

c) A barlang bejáratától kezdve mindenütt lefelé tart. A télnek hideg, tehát nehezebb levegője a lefelé ve-

*) A barlang hőmérséki viszonyait Dr. Fehér Nándor is tanulmányozta. Lásd: „Természettudományi Közlöny“ 1872. évi folyam.

zető ürbe könnyen nyomúlhat be, annak levegőjét s falait lehűti. E lehűtött levegő a meleg évszakban sem távozhatik el könnyen; lefelé való elfolyását az alsó nyílás leírt szűk volta nem engedi, fölfelé pedig a barlang bejáratán át mint nehezebb test nem emelkedhetik ki; viszont a külső melegebb lég mint könnyebb nem tolúlhat befelé s a barlangbeli hidegebb levegőt ki nem szoríthatja. Ha a barlang iránya a nyílástól nem le-, de fölfelé tartana, akkor annak lehűtött ürébe a nyár meleg légköre könnyebb súlyánál fogva szükségképen beáramlanék, a barlang hideg levegője pedig lefelé szállna s az alól fekvő nyíláson illanna el; így tehát a levegő körforgása igen szabadon történhetnék.

Ezek szerint tehát a barlangnak magas éjszaknak néző fekvése, szűk felső nyílása, eltorlaszolt alsó nyílása és lefelé tartó iránya a barlangbeli levegőnek lehűlését s állandóan alacsony fokon maradását eszközözik; ebből a befolyó víz jéggé fagyása s a jégnek állandó megmaradása következik.

A beszívárgó, de főleg tavasszal a bejáraton nagyobb mennyiségben beszívárgó víz a barlangban jéggé mered, a nyár meleg levegője ahhoz többé nem juthat, s nem képes azt megolvasztani. A jég tömege folytonos gyarapodásban van s elébb-utóbb bizonyosan az egész barlang-űrt betöltené, ha e törekvésének művileg korlát nem szabhatnék.

A padlózat jége, a réteges jégfal a barlangba főleg a nyíláson időszakonként nagyobb mennyiségben beömlött víznek megfagyásából, rétegnek rétegre rakódásából származott. Az oszlopok, csapok, jégalakzatok és díszítményeik részint a különféle módon beszívárgó, becseppelő víznek lassú fagyása, részint a már bennlévő jégnek olvadása és

újbolí megmeredése által képződtek; a jég és víznek a barlang hidegebb meg melegebb levegőjével való esetleges küzdelmében nyerték mesés alakzatukat *).

Soká elmélkedünk, merengünk még tündéries szépségein, mesés nagyszerűségén. Nincs toll, mely híven leírhatná, nincs ecset, mely utánoszthatná.

Tájékozásúl a jégbarlang látogatóinak.

1) Éjszak felől utazó a Kassa-Oderbergi vasutttal juthat a barlanghoz. Legczélszerűbb Poprádon kiszállani. Itt 80 vendég számára kényelmesen berendezett szálloda van. Kocsi mindég kapható, mely 3—4 óra alatt 5 frtért a barlanghoz viszi az utast. Déli vidékről a Gömörmegyei iparvasutttal egész Dobsináig juthatni. Tátrafüredről (Schmecks) 4—5 óra alatt ér az utas a barlanghoz jó karban tartott országúton. A tátrafüredi fürdő-vendégek egy nap alatt teszik meg az utat a barlanghoz, a Sztraczenai völgybe s vissza Tátrafüredre.

2. A jégbarlang melleti vendéglőben jó ellátás van. Szoba egy napra ágygyal 80 krért, csak nappalra 40 krért kapható. Jó ebéd 1 frtba kerül. A vendéglős tartozik utasítást adni a barlang megtekintésének módozataira vonatkozólag, vezetőről is gondoskodik, ki a vendéglőtől a bar-

*) A jégbarlang bővebb értelmezésére vonatkozólag Krennernek e részben végbevitt kimerítő alaphúvrlataira utalom a t. olvasót.

langig kalauzol. A jégbarlangba pedig más vezetővel megyünk, ki állandóan ott van. — A vendéglősnél panaszkönyv van, melybe az utazók esetleges kifogásaikat bejegyezhetik s ez úton a felügyelőségtől jogos elégtételt kapnak.

3. A barlang május-hó első napjától november végéig bármikor megtekinthető.

4. A barlangnál egy „Látogatók könyve“ van, melybe mindenki, ki a jégbarlangot megnézi, nevét, társadalmi állását s lakhelyét bejegyzi.

5. A barlangban a jégalakzatok megcsonkítása, megsértése tilos.

6. A barlang világítása a látogatók kívánsága szerint 4 fokozat szerint történik:

a. Világítás 120 petroleum-lámpával, ára 7 frt. 50 kr.

b. „ 80 „ „ „ 5 „ — „

c. „ 40 „ „ „ 2 „ 50 „

d. „ 20 „ „ „ 1 „ 25 „

e világítási fokozatok bármelyike csak egyszer fizetendő, akár egy egyén, — akár több (akár hány) személyből álló társaság veszi igénybe, midőn a barlangot egy időben, együttesen tekintik meg. Ezen kívül minden látogató 40 kr. belépti díjat fizet, a vezetőnek pedig 10 kr. vezetői díjat, a vezető ezen kívül semmi díjazásra igényt nem tarthat.

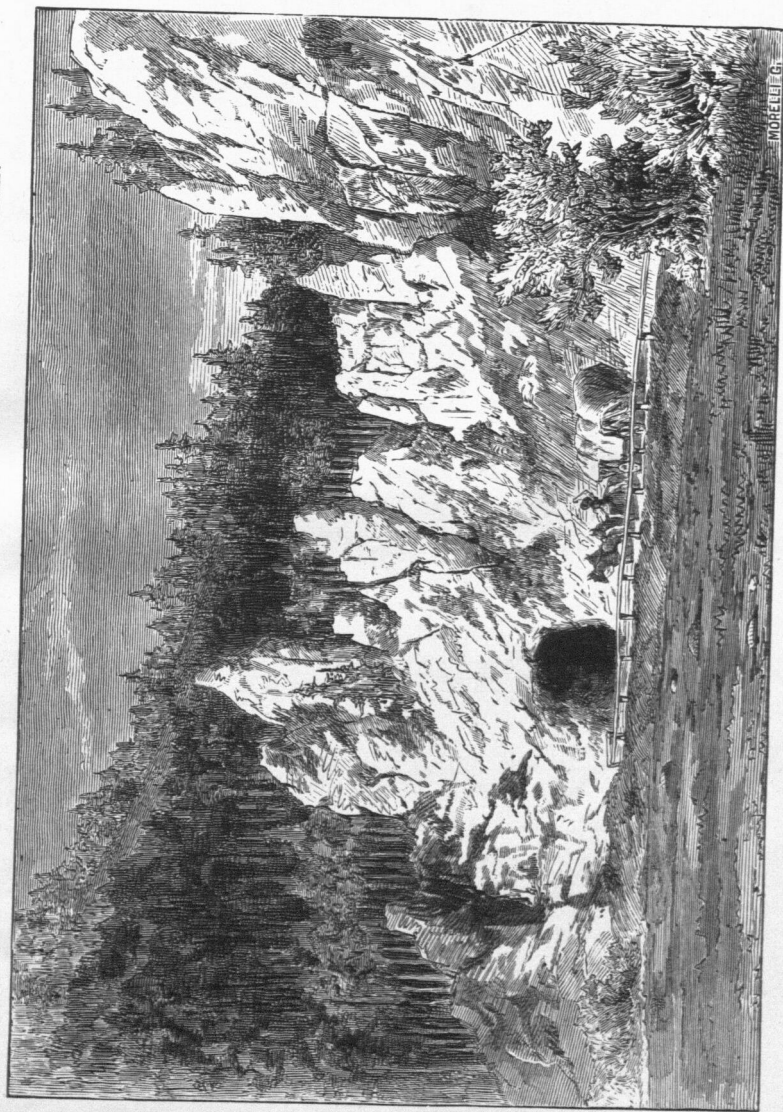
Vezető nélkül a barlangba menni tiltva van.

7. A vezető kívánatra gyertyákat is ad a vendégeknek, — mi egyébként egészen felesleges. Fáklyákkal, bengáli tűzzel s más, füstöt szító világító szerrel a barlangba menni nem szabad. Magnesium a vezetőnél mindég kapható, ki azt kívánatra a barlang bármely pontján meggyújtja. Egy deciméter magnesium-szalag ára 4 krajczár.

8. Kijövetelnél a vezető tartozik egy könyvet előadni, melybe minden látogató az általa fizetett díjakat bejegyzi.

STRACENAI VÖLGY.

STRACENAER THAL.

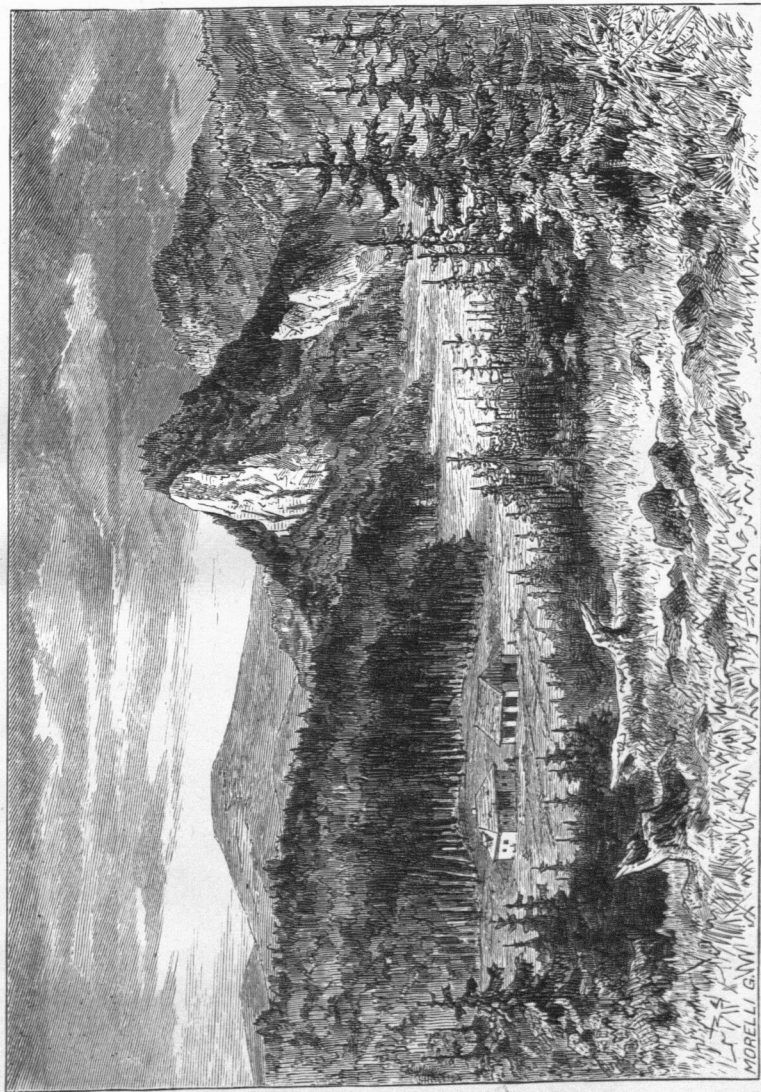

SZIKLA-KAPU.

FELSEN-THOR.

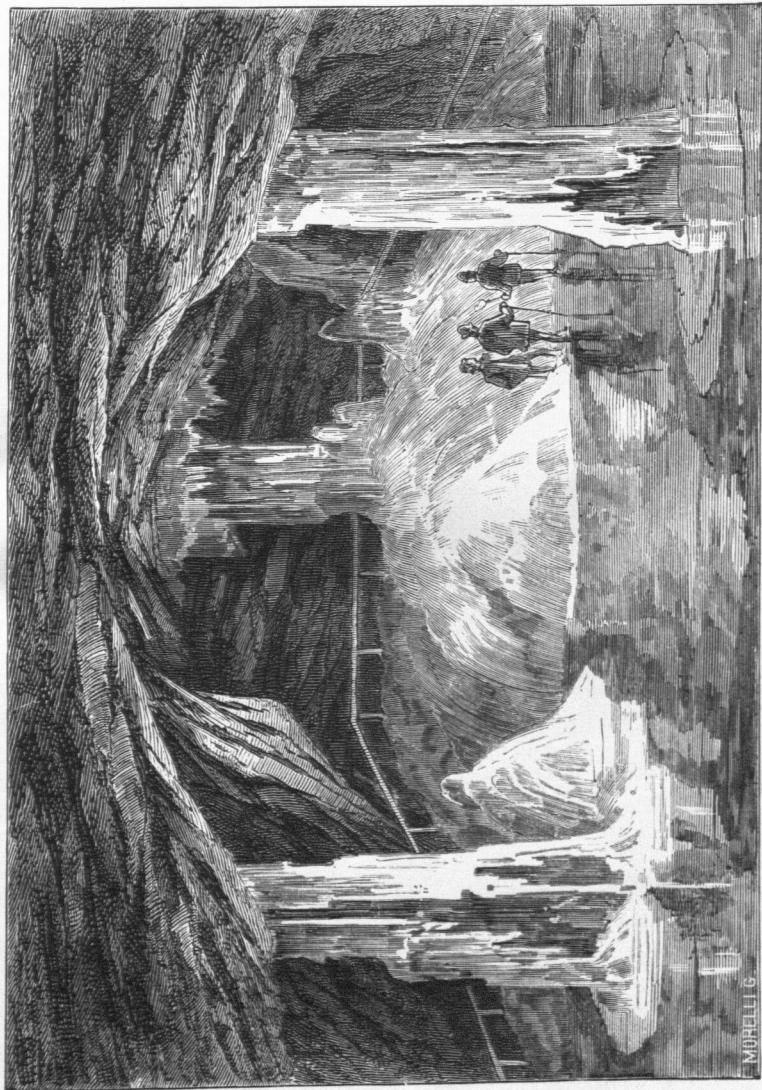
STRACENAI VÖLGY.

STRACENAER THAL.

ÉLESKŐ.

SPITZENSTEIN.

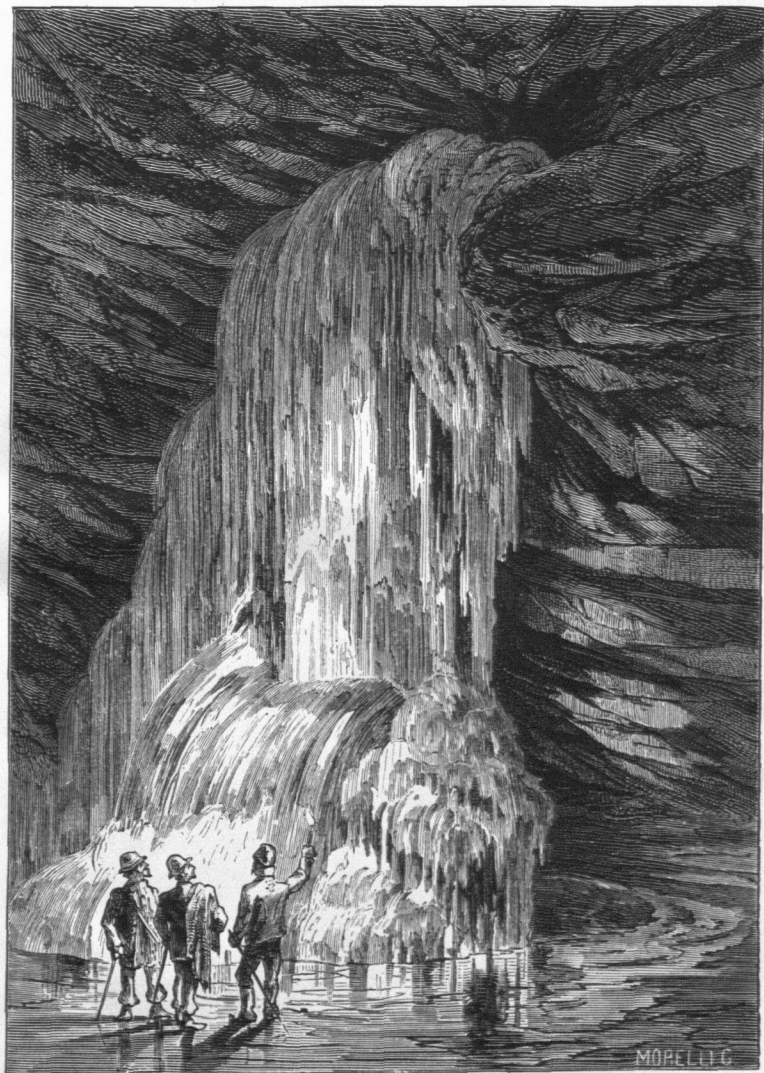

RÉSZLET A NAGY TEREHBŐL.

PARTIE AUS DEM GROSSEN SAAL.

DOBSINAI JÉGBARLANG.

DOBSCHAUER EISHÖHLE.

VIZESÉS.

WASSERFALL.

DOBSINAI JÉGBARLANG.

DOBSCHAUER EISHÖHLE.

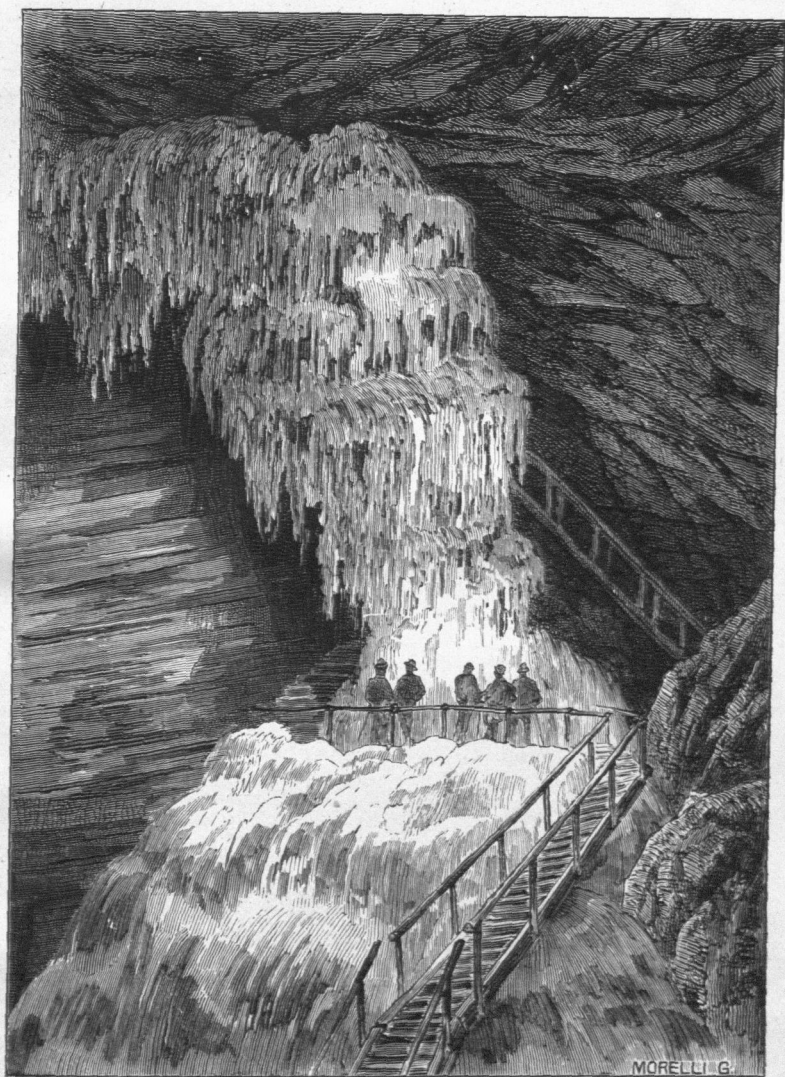
FOLYOSÓ.

CORRIDOR.

MORELLI

DOBSINAI JÉGBARLANG.

DOBSCHAUER EISHÖHLE.

LUGOS.

LAUBE.